

**DRAMA EN THEATER
EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND**

Annick POPPE

Aflevering 17

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

DE VOS (Jo), *Theater als zoektocht. 15 Jaar Arca 1975-1990*, Gent, 1990, 93 p. + 26 buitentekstplaten.

LANCKROCK (Rik), Toneelstudio '50 en Arcatheater. Brandpunt en uitstraling, Gent, 1990 (herdruk van uitgave van 1976), 103 p. + 32 buitentekstplaten. Zie bespreking van beide werken in een volgend nummer.

SCHOENMAKERS (Prof. Dr. H.), *De filosofie van de theaterwetenschappen*, Leiden, Martinus Nijhoff, 1989 (ISBN 90-6890-159-1). Zie bespreking in een volgend nummer.

SERVOTTE (H.), LATRE (G.) en LAMBRECHTS (A.M.), *Engelse literatuur na 1945*, Acco, Leuven, 1990.

VAN SCHAİK (Eva) [eindred.], HURKMANS (Ben) en KOTTMAN (Pieter) [red.], *Dansjaarboek 89/90*, Amsterdam, Nederlands instituut voor de Dans, 1990.

VAN VLAENDEREN (Rudi) [samenstelling], *25 jaar B.K.T. Een jubileumuitgave 1964-1989*, Brussel, v.z.w. Brussels Kamertoneel, 1990, 60 p. + ill.

Zie bespreking in dit nummer.

b. bijdragen in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

BERG (Hetty), "Zeemansvrouwen van Kleiman naar Bouber", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8 (1990), nr. 1, pp. 46-57.

De laatste stille speelfilm van Nederlandse makelij, *Zeemansvrouwen*, ging in 1930 in première. Alhoewel het aanvankelijk de bedoeling was een geluidsfilm op de markt te brengen, werd uiteindelijk naar het ouderwetse procédé teruggegrepen. In vergelijking met het toneelstuk van Herman Bouber heeft het script tal van wijzigingen ondergaan, de verhouding tussen story en plot ligt overigens totaal anders.

CSENGERI (Karen), "William Shakespeare, Sole Author of Pericles", *English Studies*, 71 (1990), nr. 3, pp. 230-243.

Er bestaat geen enkele reden om aan te nemen dat de eerste twee bedrijven van *Pericles* niet van de hand van Shakespeare zouden zijn : ze bevatten niet alleen talrijke echo's van zowel zijn vroeger als zijn later werk, maar ook versificatie, beeldspraak en thematiek wijzen op één hand.

DECREUS (Freddy), "Het theater van Boto Strauss. "Poetik der Endzeit" ?", *Spiegel Historiael van de Bond van de Gentse Germanisten*, 30 (1988-89), pp. 41-58.

Botho Strauss slaagt er op onnavolgbare wijze in de geestelijke nood van de hedendaagse westerse mens dramatisch gestalte te geven. Centraal staat de strijd tussen waan en realiteit. De zoektocht naar de verloren eenheid loopt als een rode draad doorheen zijn theaterstukken, waaruit het mythische en archetypische nooit ver weg is.

DE VOS (Jozef), "Spiegel van de natie. Het Engels drama na 1956", *Spiegel Historiael van de Bond van de Gentse Germanisten*, 30 (1988-89), pp. 29-40.

Het moderne Engelse theater begint met John Osbornes *Book Back in Anger* (1956). Wat zijn generatie kenmerkt is een directe betrokkenheid bij het maatschappelijke gebeuren. Zweren o.a. Wesker en Storey hoofdzakelijk bij het realisme, Pinter, N.H. Simpson en T. Stoppard staan open voor een ruimere thematiek. Evenmin te onderschatten is de invloed zowel van Brecht en Artaud als van het agitprop-theater.

DOSOGNE (Ludo), *Kunst en Cultuur*, mei 1990, p. 14.

Als geen ander durft de New-Yorkse avant-gardist John Jessurun het aan te experimenteren met de plaats van het publiek, dat vaak slechts een deel van de actie te zien krijgt. Het hermetisme bereikt een hoogtepunt in zijn benaderingen van de taal.

HOUTMAN (Dirkje), "Heimwee naar Wanda Reisel", *Toneel Teatraal*, 111 (1990), nr. 6, pp. 6-11.

De personages in de toneelstukken van Wanda Reisel zijn verbeterd op zoek naar hun oorsprong : elk houvast is hen ontnomen, elke handeling, elk woord is een aanslag op hun onschuld. De afrekening met het verleden vormt de enige uitweg; taal is hiertoe tegelijk een hinderpaal en een uitweg.

LAMBRECHTS (Anne Marie), "Terreur in taal. Het theater van Harold Pinter en David Hare", *Spiegel Historiael van de Bond van de Gentse Germanisten*, 30 (1988-89), pp. 59-71.

Het centrale thema in het werk van Pinter en Hare is de relatie tussen taal en macht; De personages van Pinter — of het nu om verhoudingen op micro- of macroniveau gaat — zijn voortdurend op hun hoede voor elkaar; de macht is in handen van hij die de taal beheerst. Hare — een generatie jonger — legt zich meer toe op de relatie tussen het persoonlijke en de politiek : de druk van de maatschappij is zo groot geworden dat het individu eraan ten onder gaat.

MIELART (Alice), "Wars van voyeurisme. Het dramatische werk van J. Bernlef", *Bzzlletin*, 176-177, pp. 79-87.

Bernlef debuteerde voor het toneel in de eerste helft van de jaren zeventig, toen hij al een gevestigd auteur was en alhoewel de kritiek vrij ongunstig was, heeft hij er toch voor gekozen zich in het genre te bekwamen : vóór het einde van het decennium werden nog drie stukken van hem gecreëerd. Bovendien zette hij zich ook in voor het verbeteren van de financiële en sociale situatie van de toneelacteur.

POST (Paul), "Het toneel in scène gezet : J.J. Cremers roman Tooneelspelers (1876)", *Literatuur*, 7 (1990), nr. 4, pp. 213-221.

In de jaren 1870 beleefde het Nederlandse toneel een vrij woelige periode en J.J. Cremer, zelf toneelacteur en actief bij de oprichting van de Toneelbond, gaf lucht aan zijn opvattingen hieromtrent in enkele novellen en vooral in zijn roman *Toneelspelers*. De kritiek spitst zich toe op repertoire en speelstijl; belangrijk hierbij zijn de overgang van sterrendom naar ensemblespel en van romantiek naar realisme.

ROLL-HANSEN (Diderik), "Shaw's *Saint-Joan* on the Stage; Some Early and Some Recent London Productions Compared", *English Studies*, 71 (1990), nr. 3, pp. 253-260.

Wanneer men de allereerste opvoeringen van *Saint Joan* (1924) vergelijkt met de recentste, komt men tot de vaststelling dat in al die tijd eigenlijk weinig veranderd is. Te veel hangt namelijk af van de kwaliteit van de dialogen; het sprankelende taalgebruik en het karakteristieke 'wit' laten weinig ruimte voor de regisseur, terwijl de inbreng van de actrice die de rol van Jeanne d'Arc — Sybil Thorndike heeft hiervoor het model gesteld — voor een groot deel de kwaliteit van de productie bepaalt.

ROWAN (N.), "The Teaching of Drama in Secondary Education", *ICL-Mededelingen*, 19 (november 1988), pp. 3-73.

VAN DER LOGT (Ad), "Nationaal-socialistisch toneel in Nederland", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8 (1990), nr. 1, pp. 58-79.

Alhoewel in Nederland enkele nationaal-socialistische theaterbewegingen actief waren, hebben zij nooit echt voet aan de grond gekregen. Al voor 1940 nam de NSB haar toevlucht tot het toneel om haar ideeën uit te dragen. Tijdens de oorlog waren een drietal groepen actief (o.a. het Noordhollandsch Tooneel) die vooral kluchten, blijspelen en stukken die hun stof aan de Germaanse oertijd ontleenden, ten tonele brachten.

VAN DER VELDEN (André), "Piscator en Goebbels", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8 (1990), nr. 1, pp. 94-110.

Toen Goebbels dacht dat Piscator, die naar de Sovjetunie was uitgeweken, zonder problemen in het Derde Rijk zou kunnen functioneren, vergiste hij zich : wilden zowel de nazi's als de communisten de grens tussen kunst en werkelijkheid opheffen, voor de nazi's stonden theatraalizing en esthetisering — synthese — voorop, terwijl voor Piscator actualisering — conflict — primeerde.

VAN SCHOOR (Jaak), "Twintig jaar Nederlands Toneel in kort bestek", *Spiegel Historiaal* van de Bond van de Gentse Germanisten, 30 (1988-89); pp. 9-28.

In het Nederlandse theater van de jongste twintig jaar hebben een drietal stromingen elkaar opgevolgd. Op het einde van de jaren zestig primeerde het absurde repertoire; de jaren zeventig werden gekenmerkt door de bloei van het vormingstoneel, dat er echter niet in slaagde het sociale engagement ook dramatische gestalte te geven. Een ruimere belangstelling voor alle vormen van dramatische expressie kenmerkt de jaren tachtig.

VAN VLIET (Harry), "Conventies, een aanzet tot systematische analyse", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8 (1990), nr. 1, pp. 4-25.

Het begrip conventie wordt al te vaak ten onrechte gehanteerd en is ook niet duidelijk gedefinieerd. Alhoewel de discussie hieromtrent zich eigenlijk op het filosofische vlak afspeelt, is zowel het onderzoek naar sociale en linguïstische conventies en de factoren die deze determineren en met name de "frame-analysis", die het uitgangspunt vormt bij de inventaris van sociale situaties, niet zonder belang voor het onderzoek van theatrale situaties.

YINYIN (Zeng), "Een mysterieuze tuin", *Toneel Teatraal*, 111 (1990), pp. 22-27.

Opperste stilering en verregaande vervreemding — de kunst steekt altijd boven het leven uit — zijn steeds weerkerende constanten in de Chinese opera. De zang is schrill en hard, kostuums en make-up zijn altijd fel van kleur.

ZEY (Hanneke), "Het boek is altijd beter", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8 (1990), nr. 1; pp. 26-45.

De transpositie van een roman tot een theaterstuk vergt een massa aanpassingen die de bewerker voor tal van problemen plaatst; getuige hiervan M. Van Lochems adaptatie van *Lijmen* en *Het been* van Willem Elsschot. Niettegenstaande de toeschouwers dit vaak als een gemis ervaren is creëren van een totaal ander narratief schema vaak onvermijdelijk om de inhoudelijke essentie te behouden.

ZONNEVELD (Loek, "Peter de Baan", *Toneel Teatraal*, 111 (1990), nr. 7, pp. 10-15.

Regisseur Peter de Baan, die vanaf 1991 in dienst treedt bij het RO-theater, maakte aanvankelijk naam bij Sater, dat korte, politiek getinte stukken bracht, waarin op de onmiddellijke actualiteit werd ingespeeld. Gaandeweg ging de aandacht ook uit naar de sociale geschiedenis met als hoogtepunt de dramatische bewerking van de problematiek i.v.m. het autobedrijf DAF. Rond 1974 opteerde hij voor een free-lance carrière en de regies die hij sindsdien afleverde waren zonder uitzondering intiem van karakter (o.a. *Iphigénie in Tauris* van Euripides).

II. DRAMATEKSTEN

a. boeken

BARNES (Peter), *Rode neuzen*, Antwerpen, Koninklijke Nederlandse Schouwburg en Theaterwinkel v.z.w., 1990.

DE GRAAF (Rob), *Drie theaterstukken voor Nieuw-west*, Amsterdam, Internationaal Theatre and Film Bookshop, 1990, 144 p. (ISBN 90-6403-228-9).

DORST (Tankred), *Ik, Feuerbach*, oorspronkelijke titel *Ich, Feuerbach*, vertaald door Martin Hartkamp, Amsterdam, Internationaal Theatre and Film Bookshop en Rotterdam, RO-Theater, 1990, 115 p. (ISBN 90-6403-221-1).

HENDRIKX (August), *De familie Klepkens*, Antwerpen, koninklijke Nederlandse Schouwburg en Theaterwinkel v.z.w., 1990.

IBSEN (Hendrik), *Spoken*, oorspronkelijke titel *Gengangere*, vertaald door Yves Bombay, Antwerpen, Dedalus, 1989, 79 p. (ISBN 90-70924-85-4).

MATTHYSEN (Hugo), *Frankenstein, of Smrntwsk alleen ?*, Antwerpen, Dedalus, 1989, 96 p. (ISBN 90-70924-80-3).

O'NEILL (Eugene), *Strange Interlude*, vertaald door Gommer van Roussel, bewerkt door Luk Perceval, Antwerpen, Dedalus, 1989, 162 p. (ISBN 90-5291-021-4).

REISEL (Wanda), *De vliegenier*, Amsterdam, International Theatre and Film Bookshop, 1990, 108 p. (ISBN 90-6403-227-0).

SARTRE (Jean-Paul), *De vliegen, Met gesloten deuren, De eerbiedwaardige lichtekooi, Vuile handen*, Amsterdam, De Bezige Bij, 1990, 264 p. (ISBN 90-234-0125-5).

SHAKESPEARE (William), *Koning Lear*, vertaald door Gerrit Komrij, Amsterdam, Bert Bakker, 1990, 134 p. (ISBN 90-351-0833-7).

SHAKESPEARE (William), *Richard II*, vertaald door Gerrit Komrij, Amsterdam, Bert Bakker, 1990, 96 p. (ISBN 90-351-0832-9).

SHAKESPEARE (William), *Wat u wil*, vertaald door Gerrit Komrij, Amsterdam, Bert Bakker, 1990, 105 p. (ISBN 90-351-0834-5).

SIERENS (Arne), *Mouchette*, Antwerpen, Dedalus, 1990, 32 p. (ISBN 90-5281-019-2).

VAN DEN BROECK (Walter), *Het proces Xhenceval*, Antwerpen, Houtekiet, 1990 (ISBN 90-5240-062-8).

VAN BAAREN (Frans), *Het bittere kruid*, Bussum, De Toneelcentrale, 1989, 95 p. (ISBN 90-6315-055-5).

WRIGHT (Nicholas), *Mevr. Klein*, Antwerpen, Dedalus, 1990, 66 p. (ISBN 90-5281-020-6).